

CHDPU
CHIRCHIK DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

**“YANGI O‘ZBEKISTON TARAQQIYOTINI YANGI PEDAGOGLAR
BILAN BIRGA RIVOJLANTIRAMIZ!”** mavzusidagi I ilmiy-amaliy konferensiya
materiallar to‘plami

Сборник материалов научно-практической конференции по теме
**“РАЗВИВАЕМ НОВОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ НОВОГО
УЗБЕКИСТАНА ВМЕСТЕ С ПЕДАГОГАМИ”**

Scientific and Practical Conference Proceedings titled
**“WE WILL DEVELOP THE PROGRESS OF NEW UZBEKISTAN TOGETHER
WITH NEW PEDAGOGUES”**

10.12.2024.

beradi, chunki hali o‘quvchilarda iboralarni qo‘llash bo‘yicha hayotiy tajribalar mavjud emas.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, frazeologizmlarni umumta’lim maktablarida o‘qitish o‘quvchilarning til boyligini oshirish, nutqini ravon qilish va milliy madaniyatini anglashga yordam beradi. Zamonaviy metodlar orqali bu jarayonni qiziqarli va samarali qilish mumkin. Ushbu metodlar o‘quvchilarning frazeologik bilimlarini oshirishda samarali bo‘lib, ularning ijodkorligi va til madaniyatiga bo‘lgan qiziqishini rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimova Z. (2018). On the Uzbek loan-words with prefix no-from the Percian-Tajik languages. Scientific journal of the Fergana State University, 1(5), 109-112.
2. Rahmatullayev Sh. “O‘zbek frazeologiyasining ba’zi masalalari” nomli monografiyasi. Toshkent. 1966. 264-bet.
3. Tursunova N. Frazemaning til birligi maqomi xususida // Farg‘ona davlat universiteti Ilmiy xabarlar. – Farg‘ona, 2020. – №6. – B. 235-238. (10.00.00; № 20).

O‘QUVCHILARGA “ALPOMISH” DOSTONINI ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O‘QITISH

Jumanazarova Umidaxon Rustambek qizi

CHDPU Gumanitar fanlar fakulteti,

O‘zbek tili va adabiyoti mutaxassisligi

1-bosqich magistranti

Ilmiy rahbar: Shermatova U.S

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.v.b.

Annotatsiya: ushbu maqolada xalq og‘zaki ijodi namunalaridan biri bo‘lgan “Alpomish” dostonining zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o‘qitish, folklor darslarini tashkil etish texnologiyalari haqida ma’lumot va asarni tahlil qilish usullari to‘g‘risida atroflicha fikr yuritilgan. Fikrlar turli misollar orqali dalillangan.

Kalit so‘zlar: metodika, kompetensiya, loyihalashtirish, ta’lim iy maqsad, tarbiyaviy maqsad, rivojlantiruvchi maqsad, xalq dostonlari, dars ishlanma.

Adabiy asarlarni tahlil qilishda ularning tur va janr xususiyatlari alohida ahamiyatga ega. Asarning tur va janri uni tahlil qilishga oid metod va usullarning belgilanishiga asos bo‘ladi. Taniqli metodist M.A.Ribnikova: “Metodik usullarni asar tabiati taqozo qiladi...” [1] deya bekorga ta’kidlamagan.

Adabiyot darsi metodik jihatdan mukammal tashkil qilinishi uchun o‘qituvchi quyidagi tayanch kompetentsiyalarga ega bo‘lishi lozim:

- 1) mashg‘ulotning aniq maqsadini qo‘ya bilish;
- 2) ta’lim iy, tarbiyaviy hamda rivojlantiruvchi vazifalarni uyg‘unlikda amalga oshirish;
- 3) turli metod va usullardan oqilona foydala olish;
- 4) o‘quv materialining muhim jihatlarini ajrata bilish;

5) bir mavzu doirasidagi ma‘lum bir darsning tashkiliy tomonini ishlab chiqa olish. O‘quv jarayonini loyihalashtirish haqidagi adabiyotlarda loyihalashtirish uch bosqichdan iborat bo‘lishi haqida fikrlar bildirilmoqda:

1. O‘quvchilar maqsadlari va natijalarini belgilash.
2. Natijalar asosida nazorat topshiriqlari va baholash mezonlarini ishlab chiqish.
3. O‘quv jarayonining texnologik xaritasi (dars ishlanmasi) ni ishlab chiqish[2].

Darsga tayyorgarlik maqsadni aniqlash va topshiriqlar ishlab chiqishdan boshlanadi. Dars uchun 3 ta asosiy maqsad tanlab olinadi, bular: ta‘limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlardir. *Babanskiy* dars uchun qo‘yiladigan maqsadlar qatoriga rivojlantiruvchi maqsadni qo‘shgan.

Adabiyot darslari metodikada qat‘iy o‘zining tuzilishiga ega emas. Ammo ushbu maqolada an‘anaviy tuzilishdagi darslarda interfaol metodlardan foydalanishni ko‘rib chiqamiz.

Darsning maqsadi:

1. Ta‘limiy maqsad 2 ta maqsadni ko‘zlaydi: Bilim asoslarini shakllantirish, ko‘nikma va malakalarni rivojlantirish. Ta‘limiy maqsadning natijasi o‘quvchilarning ilmiy dunyoqarashini kengayishi bilan izohlanadi. Masalan, *O‘quvchilarga doston haqida nazariy ma‘lumot berish*.

Olimlar XIX asr oxiridan XX asrning ikkinchi yarmiga qadar o‘zbek baxshilari tomonidan kuylangan 150 ga yaqin doston borligini aniqlashgan va variantlari bilan qo‘shib hisoblaganda, ulardan 400 tacha doston yozib olingan. Folklorchi olimlarning aytishlaricha, “Alpomish”ning 40 dan ortiq yozib olingan nusxasi bor. Xalq dostonlari olimlar tomonidan quyidagi turlarga ajratilgan:

1. Qahramonlik dostonlari.
2. Jangnoma dostonlar.
3. Romantik dostonlar.
4. Tarixiy dostonlar.
5. Kitobiy dostonlar.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, maktablarda xalq dostonlari, badiiy va lirik asarlar bilan ishlash sezilarli darajada sust. Biz buni amaliyot davrimizda kuzatdik. Bizning fikrimizcha, darslik ustida ishlash jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchi hamkorlikda ish olib borishi lozim. Yuqorida sanab o‘tgan usullarimiz orqali o‘quvchining fikrlash, bog‘lanishli nutqi va bilimlarni tajribada qo‘llash qobiliyatini shakllantirishga erishish mumkin[3].

2. Tarbiyaviy maqsad asardagi qahramonlar xulq-atvori, asarning asosiy g‘oyasidan kelib chiqib belgilanadi. Masalan, *O‘quvchilarni Vatanga muhabbat, mardlik va fidoyilik ruhida tarbiyalash*.

3. Rivojlantiruvchi maqsad darsda qo‘llanadigan faoliyat turlaridan kelib chiqib qo‘yiladi. Masalan, *O‘quvchilarning ifodali o‘qish, sharhlab o‘qish, lug‘at bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish*.

1. O‘tilgan mavzuni takrorlash.

Asar mazmuni yuzasidan savol-javob – o‘quvchi asar mazmunini qay darajada o‘zlashtirganligini aniqlashga yordam beradi. O‘qituvchi asar mazmuni yuzasidan

savollar tuzayotganda o‘quvchini fikrlashga undaydigan va bevosita asarga murojaat qiladigan shaklda tuzish ancha samarali hisoblanadi. O‘quvchi ushbu savollar yordamida asarga qayta-qayta murojaat qilar ekan, asar mazmunini yanada yaxshiroq va chuqurroq anglaydi. Bu esa darsdan ko‘zlangan maqsadga erishish uchun ancha yordam beradi.

Asar mazmuni yuzasidan savollar:

1. *Hakimbekka 7 yoshida Alpomish deb ot qo‘yilishining sabablari? (Alpinbiydan qolgan 14 botmon yoyini ko‘taradi, shu yoy bilan o‘q uzib Asqar tog‘ining katta cho‘qqilarini yulib o‘tadi)*

2. *Dostonda Ko‘kaldosh tomonidan Barchinoyga qanday ta‘riflar beriladi? (Bu o‘zbekning qizining dami baland ekan)*

3. *Dostonda Qo‘shquloqning obrazi qanday tasvirlanadi? (Shomurti shoxalab har yoqqa ketgan ichida chichqonlar bolalab yotgan)*

4. *Barchin turmushga chiqish uchun qanday shartlar qo‘yadi? (“Poyga qilaman, otini o‘zdirganga tegaman. Kurashda alplarning barini yiqqanga tegaman. Yoy tortishsa, yoyi sinmay qolganga tegaman. Ming qadamdan tanga pulni urganga tegaman”)*

II. Yangi mavzu bayoni

Yangi mavzu bayonida dastlabki qiladigan ishimiz o‘rganiladigan asarga o‘quvchilarning e‘tiborini tortishdir. Kirish darslarida qiladigan ishlarimiz keying darslarda yaxshi samara olishga xizmat qiladi.

Kirish so‘z – o‘qituvchining yangi mavzuni tushuntirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega, chunki kirish so‘zi orqali o‘quvchida ilk taassurot uyg‘onadi hamda asarni o‘qib anglashga ishtiyoq uyg‘onadi. O‘qituvchining kirish so‘zi qisqa, emotsional-ekspressiv bo‘yoqdorlikka ega hamda aniq maqsadga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak. Masalan, “*Alpomish*” dostonida o‘zbek xalqining azal imon-e‘tiqod, or-nomus va yurt birligi yo‘lida o‘zini ayamasi yorqin aks ettirilgan. Siz dostonni o‘qib, o‘ziga unashtirilgan qizning qalmoqlar orasida talash, yurtdoshlarini begonalarga xor bo‘lmasligi uchun jonini tikkan Alpomish Yaratganga imon keltirgani va unga do‘st tutingani uchun Hakimbekning yonida o‘zining insofsiz yaqinlari hamda qarindoshlariga qarshi kurashgan Qorajon insoniy fazilatlari bilan ko‘pchilik erkaklardan baland tura oladigan Oybarchin va Qaldirg‘och timsollari millatimizga xos yuksak insoniy sifatlarni aks ettirganligini ko‘rasiz.

a) Lug‘at bilan ishlash darsning barcha bosqichlarida amalga oshirilishi mumkin (asar o‘qilishidan oldin, keyin).

Paygabet-bosag‘a, eshikka yaqin joy

Burum-soch o‘rimi

Narmoda-erkak-urg‘ochiligi noma‘lum odam, xunasa

Poyim-fahm, ma‘no

Chuyda-bo‘yin sirtidagi yo‘g‘on tomir

Suqsur-makiyon o‘rdak

Moya-urg‘ochi tuya

Tabla-ot boylanadigan joy

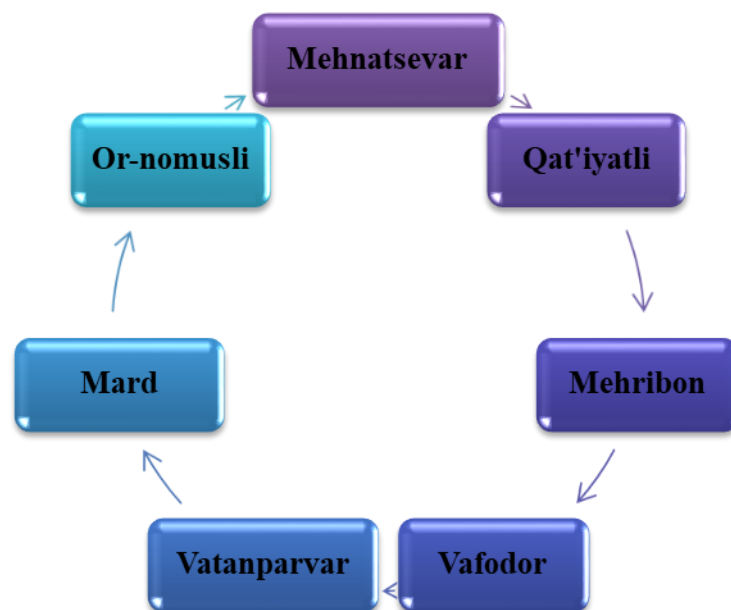
Yetakchi obrazlar Epizodik obrazlar

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

- ☐ Qultoy
- ☐ Boysari
- ☐ Boybo‘ri
- ☐ Ultontoz
- ☐ Surxayl
- ☐ Ko‘kaman
- ☐ Ko‘kaldosh

a) Alpomish portretini yaratish

b) Muammoli vaziyat

Muammoli vaziyat	Muammoli vaziyat sabablari	Muammoli vaziyat yechimlari
O‘n ming uyli qo‘ng‘irot elining Boysun-Qo‘ng‘irot yurtidan bosh olib ketishiga nima sabab bo‘ldi?	No‘rin so‘ralgan zakot; Boysaridagi qiziqqonlik, johillik, ma‘rifatsizlik; G‘urur ustun kelib, akaning o‘z ukasini yo‘ldan qaytarganligi;	Har qanday vaziyatda o‘ylab so‘ng qaror qilish lozim. Aks holda, bunday qaroro insonning birgina o‘ziga emas, atrofdagilarga ham ziyon keltirishi mumkin.

d) “Mozaika” usuli

Dostonni o‘qitishda ushbu usuldan foydalanish ham samaralidir. Bunda o‘quvchilarga “Alpomish” dostonidagi salbiy va ijobiy qahramonlar aralash holda beriladi, o‘quvchilar esa ularni ikki ustunga ajratib yozadilar va o‘sha qahramonlarga tavsif beradilar. Masalan,

Qultoy, Boysari, Qaldirg‘och, Ultontoz, Ko‘kaldosh, Surxayl kampir, Boybo‘ri, Barchinov, Ooraion, Shohimardon pir, Ko‘kaman, Tovchixon.

Ijobiy qahramonlar	Salbiy qahramonlar
Qultoy	Ultontoz
Boysari	Ko‘kaldosh
Qaldirg‘och	Surxayl kampir
Barchinov	Ko‘kaman
Qorajon	
Shohimardon pir	

IV. Uyga vazifa

1. Dostonni hijjalab o‘qish va qayta hikoyalashga tayyorlanib kelish.

2. Alpomish obrazi misolida “Debat”

Ushbu metod o‘quvchilarning mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini o‘stiradi.

1-guruh Alpomishning o‘ziga xos voqelik bilan bog‘liq jihatlarini oqlaydi.	2-guruh Alpomishning ojizlik jihatlarini, kamchiliklarini qoralaydi.
Alpomish mard va jasur.	Alpomish qo‘rqoq va ojiz.
U or-nomusni har narsadan ustun qo‘yadi.	Alpomish o‘zining shaxsiy fikriga ega emas.
Do‘stga sadoqatli, yoriga vafodor.	Singlisi Qaldirg‘och sabab bo‘lmaganda, u yorini qutqarish kerakligi haqida o‘ylamas edi.
Vatanparvar o‘zbek o‘g‘loni.	Surxayl kampirning nayranggiga uchmasligi kerak edi.

Ribnikovning fikriga ko‘ra metodika – bu vaqtdan unumli foydalana olish ko‘nikmasi, o‘quvchilar kuchini to‘g‘ri yo‘naltira olish malakasi, o‘quv materialidan asosiy va muhim bo‘lgan jihatlarini aniqlay olish malakasi. O‘quvchilarning individual xususiyatini e‘tiborga olgan holda umumiy faoliyat tizimini ishlab chiqish. Shunga ko‘ra darsni tashkil qilishda topshiriqlarni o‘quvchilarning yoshi va saviyasiga moslab tanlash darslarning samarali bo‘lishini ta‘minlaydi.

Turli metodika va pedagogik texnologiyalar asosida darslarni tashkil etish darsni samarali tashkil etishda yordam berishi mumkin, ammo ta‘lim texnologiyalarini majburan qo‘llash orqali maqsadga erishib bo‘lmaydi. Aksincha, tajribali pedagoglar tomondan asoslangan yoki ular tomonidan qo‘llanilayotgan ilg‘or texnologiyalardan foydalanish bilan birga, ularni ijodiy rivojlantirish maqsadga muvofiqdir[4].

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xodjamqulov U.N., Botirova Sh.I. Adabiyot nazariyasini o‘qitish metodikasi. – T.: “BOOK TRADE”, 2022. – 172 bet.
2. Sobirova Z. O‘quv jarayonini loyihalashtirish // Ta‘lim texnologiyalari. – T.: 2006. – № 3. – B. 8-11
3. Q. Yo‘ldoshev, V. Qodirov, J. Yo‘ldoshbekov. Adabiyot: Umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining 9- sinfi uchun darslik. Qayta ishlangan 4-nashri. —T.: «O‘zbekiston» NMIU, 2019. 46-b.
4. Yuldasheva Sh. O‘zbek tili va ta‘lim ida innovatsion texnologiyalar. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: “Innovatsiya-Ziyo”, 2021, 81-bet

THE WAYS OF IMPROVING SKILLS TO TEACH STUDENTS AND TYPES OF METHODS OF TEACHING VARIANT CLASSES

Bobojonova Dilrabo Dilshodbek kizi

Student, Chirchiq state pedagogical university
Faculty of Tourizm 2-course

MUNDARIJA

1-SHO‘BA: TA‘LIM VA TARBIYANING ZAMONAVIY SHAKLLARI, TA‘LIMiy METOD VA USULLARI	Sahifasi
Diyorbek Ro‘zmamat o‘g‘li Turg‘unpo‘latov. INDIVIDUAL TA‘LIM YONDASHUVI ASOSIDA TALABA VA TADQIQOTCHILARNI ILMIY FAOLIYATGA YO‘NALTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI	6
Hakimova Zebo Navruz qizi. UMUMTA‘LIM MAKTABLARIDA FRAZEOLOGIK IBORALARNI O‘QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI	19
Jumanazarova Umidaxon Rustambek qizi. O‘QUVCHILARGA “ALPOMISH” DOSTONINI ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O‘QITISH	22
Bobojonova Dilrabo Dilshodbek qizi. “THE WAYS OF IMPROVING SKILLS TO TEACH STUDENTS AND TYPES OF METHODS OF TEACHING VARIANT CLASSES”	27
Kasimova Tozagul Bayrambek qizi. DEVELOPING LEARNING PROCESSES: MODERN EDUCATIONAL METHODS AND APPROACHES	30
Эсанмуротова Севинч Зохир кизи. СОВРЕМЕННЫЕ ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАНИИ И ИХ ПРИМЕНЕНИЕ	33
Чамолитдонова Райхона Баходур қизи. ТАРЗИ ТАЪЛИМИИ ШУМОРА ДАР СИНФИ 6	36
Тулибаева Айдана Канаттбай кизи. ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	38
Рустамова Холида Асадовна. СОВРЕМЕННЫЕ ФОРМЫ, МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ	40
Рахимжонова Фазилат. СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ: ПУТИ ДОСТИЖЕНИЯ УСПЕХА В ОБУЧЕНИИ	51
Одилбекова Барчиной Ботир кизи. РОЛЬ ЛОГОПЕДА В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ	54
Кравченко Анастасия Петровна. ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В КОМПЛЕКСНОМ ПОДХОДЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	58
Жоникулов Исломбек Бахтиёрович. АКАДЕМИЯ ГУМАННОЙ ПЕДАГОГИКИ ШАЛВА АМОНАШВИЛИ	61
Динеева Зильфира. ВНЕДРЕНИЕ ПРИНЦИПОВ STEAM-ОБРАЗОВАНИЯ В УРОКИ МАТЕМАТИКИ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ	65